

YABANCI LARA TÜRKÇE Ö RETİM AMACIYLA YAZILAN ÖĞRETİM KİTAPLARININ İLKELERİ ÜZERİNE

Yrd. Doç. Dr. Erol BARIN*

ÖZ: Yabancı lara Türkçe ö retimi, son yıllarda hız kazanmış, t.r. Kağıtlı, Mahmut'tan günümüze bu konuda yazılmış kitaplar yabancı lara Türkçe ö retimine , katkı sağlamaktadır. Bu kitaplardaki ilkelerin ortaya konup değerlendirilmesi gerekmektedir. Selim Gürcü'nün 1892'de yazdığı , "Ecnabilerle Mahsus Elifbâ" kitabı da bu konuda önemli bir kilometre taşıdır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı lara Türkçe Ö retimi, Osmanlı Dönemi, kitaplar, ilkeler, değerlendirme

On The Book of Elifba/ABC for Foreigners as Teaching Turkish as a Foreign Language

ABSTRACT: Teaching Turkish to foreigners gained speed in recent years. Since Kağıtlı, Mahmut's period books about this issue enlighten teaching Turkish to foreigners. The principles are to be focused on and evaluated. 'Elifba For Foreigners' is a book written in 1892 by Selim Gürcü is also an important benchmark in this respect.

Key Words: Teaching Turkish to foreigners, Ottoman period, books, principles, assessment

Giriş

İnsanlar ve toplumlar, uluslar arasında bireysel ve kurumsal; ulusal düzeyde ticaret, ekonomi, siyaset, askerlik, bilim, çal, ma, kültür, haberleşme alanlarında türlü türlü ikili, çoklu olmak üzere her türlü ilişkilerin kurulup yürütülebilmesi için ana dilinden başka uluslararası, ortak dillerin öğrenilmesine de ihtiyaç duyarlar (Demircan 1990: 17). Bir dile uluslararası, dil olma özelliği; o dili kullanan ulusun ekonomi, askerlik, bilim vb. alanlarda üstün olması, veya dinin yaygın olması, gibi etmenler kazandırır. Türklerin, sülâmiyetini kabul ettikleri dönemde (9 ve 10. yüzyıllar) Arapçanın uluslararası, bir dil olduğu bilinmektedir.

* Gazi Üni. Gazi Eğitim Fak. Türkçe Eğitim Böl. ebarin@gazi.edu.tr

Yabancılar Türkçenin ö retimi için yazılan eserlerden ilki *Divanü Lügati-türk*ür. Türk edebiyatın Karahanlılar dönemine ait eserlerinden birisidir. Kağarlı, Mahmut'un kaleme aldığı, bu eserin, Türkçe ö retiminin ilk eseri olması, bakımından ayrı bir yeri ve önemi vardır. Dil ö retimine yönelik çalışmalar, malara bakıldığında Türk kaynakları arasında *Divan-ü Lügati-türk*ten daha önce Türkçenin ö retimine yönelik yazılan müstakil bir eser olmadığı görülmektedir. Gülensoy bu durumu, *Orta Asya Türk-İslam dünyası*, Kağarlı'nın iki dile ve kültüre ait bu eseri ile tanıması ve Türkçenin yöntemli öğrenimini sağlaması, t.r. Oysa bu çağda Türklerle, Arap ve Fars dillerini öğretecek dil bilgisi türünden herhangi bir esere rastlanmamaktadır.ö (2000: 259) şeklinde ifade etmektedir. Kağarlı, eserini Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazmış, t.r. Bu sebeple sözlükünü tertip ederken de Arap alfabesinin sırasına, takip etmiştir. Bu tutum, Araplar, sözlükten daha kolay faydalanmasını sağlamış, t.r.

Günümüzde modern dil öğrenimini gerçekleştirmeye yardımcı olan ilkelerin bazıları, 11. yüzyılda Araplara Türkçe öğretmek amacıyla kaleme alınmış, bir eserde uygulanmış olması, dikkat çekici ve heyecan vericidir. Birçok konuda çağından ileri olan Kağarlı, bu eseriyle birçok bilim alanında günümüze dahi katkı sağlamış, *Kağarlı, Mahmut, Türk dilinin incelikleri konusunda olduğu gibi Türk tarihi ve coğrafyası ile ilgili olarak da çok önemli ve değerli bilgiler vermektedir.*ö (Akyüz 2001: 70).

Bu alandaki diğer bir eser ise *Kitabü'd-drak Li-Lisani'd-Etrak* (Türklerin Dilini Anlama Kitabı), t.r. Nasırrüddin Ebu Hayan tarafından 1312 yılında Kahire'de yazılmış, t.r. Eser iki bölüme ayrılmıştır. Bunlar dil bilgisi ile alfabetik sıraya göre düzenlenmiş sözlük bölümüdür. Memlukların dili hakkında bir dildir. Eserde verilen kelimeler Kıpçakçadır. Bu nedenle Kıpçak sahası, eserleri içerisinde ele alınır. Buna rağmen Ouzca öğelere de rastlanmaktadır (Bozkurt 2005: 295-296).

Bir diğer eser de *El-Kavanini'd- Külliye Li-Zabti'd Lügati'd- Türkiye* (Türk Dilinin Öğrenilmesi için Bütün Kurallar)dir. Mısır'da yazılmış, eserin yazarı bilinmemektedir. Eserin 15. yüzyıl başlarında yazıldığı düşünülmektedir. Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış, bir dil bilgisi kitabıdır. Yazarın Türk olmamasına rağmen Türkçeyi iyi bildiği, eserden belli olmaktadır. Eserin sözlük bölümü bulunmamaktadır. Eserin tek nüshası İstanbul'da Mehmet Ali Paşa Kütüphanesinde bulunmaktadır. 169 sayfadan oluşan yazmada sadece dil bilgisi bölümü bulunmaktadır. Sözlük bölümü yer almaz. Yazar, eserinde yalnızca Kıpçakçayı esas alarak; Türkçeye sözlüklere yer vermez. Bu özelliği ile diğer Kıpçakça ürünlerden farklı göstermektedir (Bozkurt 2005: 300, Bayraktar 2002).

Bir ba ka eser de *Kitabü Bulgatiü-Mü tak öFi-Lügatiü Türk veð K,çak* (Türk ve K,çak Sözcüklerinin Çe itlerinin Kitab,)ø,r. Celaleddin Ebu Muhammed Abdullah Türkî taraf,ndan yaz,lan eserin yaz,l, y,l, ve nerede yaz,ld, , net olarak bilinmemektedir. Eserde Türkçe kelimelerin Arapça kar ,l, , verilirken bu kar ,l,klar,n Suriye Arapças, ile verilmesi dikkat çekmektedir. Bu noktadan hareketle eserin Suriyeøde yaz,ld, ,n, belirten ara t,rmac,lar bulunmaktad,r.

Bu alandaki bir ba ka eser ise, *Et-Tuhfetüø-Zekiyye Fid-Lügatiø-Türkiye* (Yeni ve Ar, Türkçenin Sözlü ü)ødir. K,çakça üzerine yaz,lm, bir dil bilgisi çal, mas,d,r. Eser, Arap alfabesi ile kaleme al,nm, t,r. Kimin taraf,ndan yaz,ld, , bilinmemektedir. Ayn, zamanda nerede ve kaç y,l,nda yaz,ld, , da net olarak belli de ildir. M,s,røda veya Suriyeøde 1425øten önce yaz,ld, , tahmin edilmektedir.

Bir di er önemli eser de *Muhakemetüð Lügateynø*dir. Ali ir Nevai'nin 15. yüzy,lda yazd, , Türkçe sözlüktür. Nevai, bu eserinde Türkçe ile Farsçay, kar ,la t,r,r. Türkçenin, Farsçadan üstün bir dil olduğunu kan,tlamak ister.

Codex Cumanicus ise, Kuman diyalekti ile yaz,lm, tek eserdir. Eser içerik olarak Latince-Farsça-Kumanca sözlük niteliindedir. Kumanlara, Hristiyanl, , benimsetmek amac,yla kaleme al,nm, t,r. Eserde birtak,m dil bilgisi kurallar,, nciløden çeviriler, birtak,m Katolik ilahilerin çevirileri ve baz, atasözlerinden örnekler yer almaktad,r. Eser 2500 kelimeyi içermektedir. kinci k,sma øAlman Bölümüö denir. K,çakça-Almanca sözlükle ba lar. Bölümde K,çakça-Almanca, K,çakça-Latince dizinler yer almaktad,r. Bunu K,çakça dua ve ilahilerle 47 bilmece izler. Alman Bölümüøün özgün yan,, K,çakça Hristiyan metinlerin yer almas,d,r. K,çakça metinler üzerinde Latince çevirileri bulunur. Yer yer K,pçakça dil bilgisi kurallar,na de inilir (Bozkurt 2005: 319-321).

14. yüzy,l,n ilk yar,s,nda yaz,ld, , tahmin edilen *Kitab-, Mecmû-i Tercüman-, Türkî ve Acemî ve Mongolî* (Türkçe, Farsça ve Mo olcan,n Bütün Çevirmenlerinin Kitab,) ise, ilki Arapça-Türkçe, ikincisi Mo olca-Farsça olmak üzere iki bölümden oluşur.

15. yüzy,l ba lar,nda yaz,ld, , dü ünülen *El-Kavaniniüð-Külliyeli-Zabtiüð Lügatiø-Türkiye*, M,s,røda yaz,lm, t,r ve eserin yazar, bilinmemektedir. Eser, Araplara Türkçe ö retmek amac,yla yaz,lm, bir dil bilgisi kitab,d,r. Yazar,n Türk olmamas,na ra men Türkçeyi iyi bildi i eserinde geçen *øi çünkü ben ne Türkøüm ne de Türk o ullar,ndan,m, onlar,n ülkelerine de gitmedim. Benim bilgim, onlarla çok dü üp kalkmam ve birlikte olmam sebebiyle kendilerinden duyduklar,ma dayanmaktad,r.ø* ifadesinden anla ,lmaktad,r (Toparl, 1999: VII).

Türkçeyi yabancı,lara ö retmek için birçok Türk bilim adam, çe itli eserler vermiş tir. Bunlar,ın yan, s,ra yabancı,lar taraf,ndan oluşturulan eserlere de rastlamaktay,z. Bunlardan en önemlisi ise, 1612 y,lında H. Megiser taraf,ndan Leipzig’de yay,mılanan *nstitutionum Lingua Turcicae Libri Quator* adlı, eserdir. Osmanlı, Devleti zaman,ında da yabancı,lara Türkçe okuma-yazma ö retimi çalı, malar,na rastlamaktay,z. Bu çalı, mar da günümüzdeki yabancı,lara Türkçe ö retimine , ,k tutmaktadır.

Ecnebilere Mahsus Elifbâ-y, Osmanî

Selim Gürcü, ilkokuma ve yazmaya ba layan yabancı,lar için haz,r-lad, , (Ecnebilere Mahsus) *Elifbâ-y, Osmanî* adlı, alfabe kitab, ile ve bu kitab,ın giri k,sm, dâhil, 49’u Osmanlı, Türkçesi 15’i Arapça olmak üzere toplam 64 ünite veya ders etkinli i diyebileceğimiz çe itli çalı, malar,ın yer ald, , 38 sayfa,k eserle yabancı,lara Türkçe ö retmeyi (ilkokuma-yazma ö retimini) hedeflemiştir. Selim Gürcü, kitaba ö fade-i Mahsusâ’; ba l, , alt,ında giri ø k,sm,yla ba lar. Burada, eseri yay,mılama amacı, olan yabancı,lara okuma-yazma ö retme ve katkı,da bulunabilme arzusunu dile getirir.

Beyaz,t Devlet Kütüphanesinde 7214 numarayla kay,tlı, olan kitap, iki bölümden oluş,maktadır. Birinci bölümde Osmanlı, Türkçesinin genel özellikleri ö retilmeye çalı, lm, t,r. İkinci bölümde ise Osmanlı, Türkçesinde Arapça kurallara dayalı, ibare ve tamlamalar,ın çoklu undan olsa gerek Arapçanın genel özellikleri ile Osmanlı, Türkçesinde kullanılan ibarelerin dil bilgisi kuralları,ın izah,na yer verilmiştir.

Kitab,, kullanılan ö retim yöntemleri ve ö retimde dikkate alın,an ö retim ilkeleri aç,s,ndan de erlendirmek mümkündür.

1. Eserde Kullan,lan Ö retim Yöntemleri

Yazar, ilkokuma-yazma ile ilgili olan 2 ila 5. sayfalarda harf ö retimine dayalı,, matbu harflerle yapı, , çalı, malar,ın topluca örneğini zenginleştirerek, hatt,yla da çalı, man,ın sonunda vermiştir. El yaz,s, ile yaz,ld, ,ında bazı harflerin noktaları,ın konulup bazı,lar,ın konulmad, ,n,, bunun da imla ile ilgili olduğunu vurgulamayı, ihmal etmemiştir. Harflerin ak,lda kalması,ın sağ lamak için onları, noktas,z, noktalı,, iki noktalı, ve üç noktalı, olmak üzere dört k,sma ay,rı, t,r. Yazar, harflerin hem ses hem de grafik özelliklerinden faydalanmak suretiyle onları,ın iki kez kodlanarak (dual kodung) haf,zaya yerleştirmesini sağ lamayı çalı, m, t,r.

OSMANLI ALFABES ¹

Frans,zca Kar ,l, ,	Telâffuzu	Harfler(Osmanl,ca)
a,e	elif	elif
b	be	be
p	pe	pe
t	te	te
c	ce	ce
dj	djime	je
tch	tchime	cim
ha	ha	ha
khi	khi	h,
d	dal	dal
z	zal	zel
r	re	re
z	ze	ze
j	je	j
s	sine	sin
ch	chine	,n
ss	satte	sad
dd,zz	datte, zatte	dad
tти	tти	t,
zz	zzi	z,
aa	aine	ayn
ga	gaine	gayn
f	fe	fe
k	kaf	kaf
k	gief	kef
n	nef	nazal ne
l	lame	lam
m	mime	mim
n	noune	nun
v	vave	vav
h aspire	he	he
y	ye	ye

Yazar,n, kitab,nda ilkokuma ve yazma ö retiminde harf yöntemini esas ald, , anla ,lmaktad,r:

S,ras,yla Osmanl, Türkçesi alfabesinin üstün, esre ve ötreli oku- nu lar,na yer verilmi tir. (s. 6-7).

¹ bkz. (Gürcü 1308: 3-4)

Cezm i aretinin ö retimine dair al, t,rmalar yapt,r,lm, t,r. Örnek: ab, ip, öt, et, uç, ic, iç, ah, ,h, od.

Üstün, esre, ötre ve cezm i aretlerinin dördünü birden içeren al, - t,rmalara yer verilmi tir. Örnek: deb, dip, düit, des, dic, döç, deh, d,h,.....

Üstün, esre, ötre ve cezm i aretlerinin dördünün ayn, harflerin üzerinde bulunup bu harflerin de i ik okunu lar,n, içeren al, t,rmalara yer verilmi tir.

Örnek: ib, eb, öb; ip, ep, öp; it, et, öt; is, es, ös; ic, ec, ök; iç, eç, öç.... (s. 8-9).

Osmanl, Türkçesi harflerinin kelime içindeyken (ba ta, ortada ve sonda) yani birbirleriyle birle me hâlinde ald, , ekiler üzerinde durulmu tur.

Harflerin birle mesinden olu an harekesiz hece ve kelimeler olu - turulmu tur.

Örnek: eb, lem, saf, mel, yek, yec, heb, bir, kalem, sepete, semte.

Kendinden sonra gelen harfle birle meyen öelif, dal, zel, re, ze, je, vavö harfleri ile hem kendinden önce hem sonra gelen harflerle birle en di er harfler tan,t,lm, t,r.

Ünlü okunabilen veya ünlü görevinde kullan,lan öelif, vav, he, yeö harfleri ile ünlüler tan,t,lm, t,r.

Örnek: Ana, a

Bu, u

O, o

Öl, ö

Hâmi, i

Hâne, e (s.10-11).

Med (uzatma) i aretinin ö retilmesi.

Örnek: av, ak, al, at, az, as.

Kef, lam, elif harflerinin bulundu u veya bir araya getirilerek olu - turulan birimler. Örnek: ken, gül, kâ, del, dir, âb, nâr, bir, zâr, yok, pek, eb, her, yol, sâl í (s. 12-13).

Harf yöntemini k,saca u ekilde tarif etmek mümkündür.

1.1. Harf Yöntemi

Harf yöntemi, alfabeđeki harflerin s,ras,yla okunu lar, ve yaz,l, lar,n, ö retme esas,na dayan,r. Alfabe yöntemi de denilen bu yönteme elifba kitaplar,n,n ço unda rastlanmaktadır. Harf yöntemi esas,na göre kaleme al,nan eserlerin ayn, zamanda ortak özellikleri harflerin birle me biçimlerini hareke-i resmiye (üstün, esre, ötre, cezm) ile ö retmeleridir. Bu eserlerin içinde yer yer hareke-i harfiye ile harfleri ö reten eserler mevcuttur. Kendisinden sonra gelen harflerle birle meyen harflerle (huruf-, munfas,la) alfabe ö retime ba layan eserlerde öncelik hareke-i harfiyeye verilmektedir. (ahbaz 2005: 100).

Kitapta, öncelikle harflerle ilgili birtak,m etkinliklere yer verilmi ve hedef kitlenin harflere ve kelimelere al, kanl,k kazanmas, sa lanm, -t,r.

Örnek:

Noktas, olmayan harfler:

elif, ha, dal, re, sin, sad, t,, ayn, kef, lam, mim, vav, he, ye.

Noktas, olan harfler:

be, cim, h,, zel, ze, dad, z,, gayn, fe, nun.

ki noktas, olan harfler:

te, kaf.

Üç noktas, olan harfler:

pe, se, çe, je, in

S,ras,yla Türkçe rika harflerin yaz,l, ,.

te, in, dad, kaf, nun

Daha sonra matbu harfler kar, ,k verilerek seslendirme çal, mas, yap,lm, t,r.

Ütsün veya fetha;

Esre veya kesre;

Ötre veya zamme;

mlâs,n,n ö retimi için **le, te, ne, se; di, fi ri, mi; su, tu, yu, hû** al, t,r,malar,na yer verilmi tir.

Ayr,ca, yaz,l, lar, ayn,, seslendirili leri ve anlamlar, farkl, olan kelimeler üzerinde durulmu tur.

Örnek: el, bâl, gül, gel, çok, top, tâ , öte, evet, gök, kök, kumí (s. 13-15).

Ünlü harflerin ö retiminden sonra, ö renciye dilin fonetik özelliklerinin metinler yoluyla kazandırılmasına çalın, bölümlerde ise (s. 14-38) yabancı dilin öğreniminde kullanılan yöntemlerinden dil Bilgisi Çeviri Yöntemi'ne yer verildiğini anlatılmaktadır.

Örnek: "Nuri iyi bir çocuktur." diye başlayan paragrafın hemen altında "Nouri est un bon enfant." (s. 16-17) diye Fransızca karşılığı, yer almaktadır. Bu bölümlerde Türkçe ile yapılan ders etkinliklerinin karşılığı olan Fransızca kelimelerin konulması, yazarın yabancılarla Türkçe öğrenirken dil bilgisi çeviri yöntemi kullanıldığını göstermektedir.

Örnek: örnek-école, hâne-maison, saks,-vase, tırnak-ongle, parmak-doigt, kulak-oreille, ağız-bouch, defter-cahier, kağıt-papier, akırd-eleve, cedvel-regle, dersane-classe, kahve-café (s. 14-15).

Bu bölümde dil bilgisi çeviri yöntemi hakkında kısaca tarif etmekte yarar vardır:

1.2. Dil Bilgisi-Çeviri Yöntemi

Rönesans devrinin ünlü eğitimcilerinden Jan Comenius yabancı dil öğrenimini yeni ilkelere dayandırmak ve dilin kuralları öğrenme yerine taklide (imitation), tekrara (repetition) ve hem okuma hem de yazmada pek çok uygulamaların yapılmasını önem vermiştir. Comenius, *Linguarum Methodus Novissima* adlı eserinde dil bilgisini tümevarım yöntemiyle öğrenmeyi amaçlamış, 1658'de yayımladığı *Orbis Pictus* adlı eseriyle de ilk kez resimli dil öğrenimini ortaya atmıştır.

Aynı yüzyılda aynı ünlülerden John Locke, 1693 yılında yayınladığı *Some Thoughts Concerning Education* (Eğitimle İlgili Bazı Düşünceler) adlı eserinde dilin kurallardan değil, insanlar kullanımlarından oluştuğunu, dil öğreniminin alışkanlık ve ezberleme yöntemine dayandığını belirtmiştir.

17. yüzyılın sonlarına doğru okullarda uygulanan dil yöntemi, amaç dilden ana dile çeviri yöntemi olmuştur. Böylece geleneksel yöntem olarak bilinen

18. dil bilgisi-çeviri yöntemi, 19. yüzyıla kadar yabancı dil öğreniminde okullarda kullanılmıştır. Bu yöntemi, Karl Plötz (1819-1881) geliştirmiş ve 20. yüzyılın

19. yıllarına kadar Plötz'ün teknikleri geçerli olmuştur (Mackey 1965; Akt: Demirel 2004). Bu yöntem, belirli bir öğrenme kuramına göre geliştirilmemiştir. Daha çok akla dayalı çözümlenmeler, kural öğrenme ve karşılıklı konuşmaların yerine yer verir. Bu yöntemde konuşma becerisinin geliştirilmesine önem verilmez.

Bu kitapta da di er elifba kitaplar,nda oldu u gibi kelime ö retiminden cümle ö retimine oradan da metin i lemeye geçilmi tir. Bu hususu daha aç,k bir ekilde ortaya koymak için Selim Gürcü'nün dersleri i lemeye dikkate ald, , e itim ilkelerini tespit etmek amac,yla yap,lan ö retme etkinliklerinin i lendi i dersleri örnekleriyle birlikte ortaya koymakta yarar vard,r.

2. Eserde Dikkat Edilen Ö retim İlkeleri

Yazar,n, kitab,nda u e itim-ö retim ilkelerinden yararland, ,n, söylemek mümkündür.

2.1. Yak,ndan Uza a lkesi

Çocu un ilgisi yak,ndan uza a do rudur. Bu sebeple, çocuklara ö retilecek her konuda öyak,ndan uza a do ru gidilmektedir. Bu ekilde yap,lacak bir ö retimin daha sa lam ve etkili olaca ,na inan,l,r. Bunun için çocu a ö retilecek eylerde, önce onun içinde bulundu u en yak,n çevreden (aile ve okuldan) ba layarak zamanla insanl,k ili kilerine kadar yükselir (Binba ,o lu 1994: 23). Bu ilke, elifba kitab,n,n geneline hâkimdir.

Örnek: İlk derslerde *öBenim defterim temizdir. Ahmet stanbulğa gitti.ö* (s.16) gibi ifadeler ö retilirken daha sonra *öBu gün hava güzeldir mektebe gitmek can,m istemiyor.ö* (s.19) gibi ifadelerle devam eden dersler *öAt insana pek faydeli bir hayvand,r.ö* (s.23), *öÜzerinde ya ad, ,m,z yer gülle gibi müdevverdir. Arz gayet cisim olup etraf, on bin mildir.ö* (s.36) gibi cümlelerle ba layan konularla devam etmektedir.

2.2. Ayanîlik (Aç,kl,k, Be Duyuya Hitap) lkesi

Bu ilke duyu organlar,n,n e itimdeki yeriyle ilgilidir. Dersin i lenmesi s,ras,nda ne kadar çok duyu organ,n,n kat,l,m, sa lan,rsa ö renme o ölçüde kolay, unutma da o ölçüde zorla ,r. Konunun görülerek, gözlem ve deneylerle incelenmesi, duyular,n etkinli i ile ya anm, bilgilerle ö renilmesidir. Bu tür çal, malarda ö rencinin duyu organlar,y-la birlikte duygular, da i e kat,laca ,ndan, ö rendikleri tam, sa lam ve do ru olur. Bu bilgiler kal,c, ve uzun ömürlü olaca , gibi, uygulamas, da kolay bilgilerdir. (Küçükahmet 1999: 45).

E itimde kullan,lan ayanîlik terimi, daha çok nesnenin kendisiyle ilgili, nesnelere hitap edilirlilik olarak anlamland,r,l,r. Bu ilke, ö renen kimsenin, nesne ya da varl, ,n kendisi ile temasa gelmesini gerektirir. Bu aç,dan somuttan soyuta ilkesine yak,nd,r (Binba ,o lu 1994: 23). Alfabe kitab,n,n geneline bu anlay, hâkimdir. Özellikle alfabeden ba layarak bütün metinlerin hem Türkçe hem de Frans,zca örne inin birlikte verilmesi bunu göstermektedir.

2.3. Bilinenden Bilinmeyene (Transferi Sağama, Aktarma) İlkesi

Öretim faaliyetlerinde amaca ulaşmak için bilinen gerçekleri başlangıç olarak ele almak, bilinmeyene doğru ilerlemek ve bilinmeyi bulmaya çalışmak gerekir. Yeni konuya başlamadan önce eski bilgiler hatırlanmalı, ve onlardan yararlanılmalıdır. Bu hatırlama yoluyla yeni öğrenilecekler çarçım yoluyla daha kolay öğrenilir (Küçükahmet 1999: 44). Çocuk, yeni şeyleri eskileri ile ilişki kurarak, birbiri ile bağlayarak öğrenir. Bu sebeple, öğretmeimiz şeyleri bilinenlerden bilinmeyenlere (öğretmeimiz şeylere) doğru düzenli bir şekilde izleyerek, bir merdivenin basamakları, çark gibi, basamak basamak öğretmeimiz (Binbaşolu 1994: 23).

Bu ilke, yakından uzağı ilkesiyle başlıdır. Yakından uzağı ilkesinde verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı gibi öncelikle çocuğun çevresinden hareket edilip okulla ilgili metinlere yer verilmesi daha sonra okulun dışında çark gibi diğer canlılarla ilişki kurdurulmaya çalışılır, bu yüzden.

Ayrıca, Osmanlı Türkçesinin öğretilmesinden sonra Arapça ve onun Osmanlıca Türkçesinde olan kuralları öğrenmesi de bu ilkeye uyulduğunu göstermektedir.

Arapça harfler verilmiştir:

Elif, be, te, se, cim, ha, h., dal, zel, re, ze, sin, in, sad, dad, t., z., ayn, gayn, fe, kaf, kef, lam, mim, nun, vav, he, ye.

Kamerî ve emsî harfler verilmiştir:

Kamerî harfler: elif, be, cim, ha, h., ayn, gayn, fe, kaf, kef, lam, mim, nun, vav, he, ye.

emsî harfler: te, se, dal, zel, re, ze, sin, in, sad, dad, t., z., nun.

edde iaretinin öğretimine yer verilmiştir. Örneklerdeki kelimelerin Fransızca karşılıkları da verilmiştir. Örnek: millet, himmet, iddet, killet, hisse, hatt, hürriyet, cennet.

Hemze iaretinin öğretimine yer verilmiştir. Örnek: memur, mesele, sual, kâim, mesul, kâil, hâin, müellif, mezûn.

Harf-i tarif öelö tak, s, n, n öğretimine yer verilmiştir. Örnek: el-kalem, el-mektep, el-merâm, el-ilm, el-âlim, el-mektup, el-isim, el-meclis, el-kalb, el-kamer (s. 30-31).

Harf-i tarif öelö tak, s, n, n kamerî harflerle öğretimine yer verilmiştir. Örnek: el-ibre, el-beyt, el-Cuma, el-hacer, el-hatt, el-asr, el-garb, el-fecr, el-kutub, el-kâtip, el-lu'ba, el-medrese, el-vâli, el-hediye.

Harf-i tarif öelö tak,s,n,n emsî harflerle ö retimine yer verilmi tir. Örnek: et-tuffâh, es-sâni, ed-devlete, ez-zeheb, er-riz, ez-zemân, es-sebt, e - ems, es-safer, ad-darb, et-tarîk, ez-zuhr (s. 32).

ki esre, iki üstün, ötre, müenneslik yapan te ve hemze imlas,n,n ö retimine dâir al, t,r,malar yap,lm, t,r. Örnek: en, in, ün, bân, bin, bün, ten, tin, tün,

Örnek: ebeden, ebedin, ebedün, berran, berrin, berrün, tahminân, tahminin, tahminün, sâlisân, sâlisin, sâlisün.....

Uzun okunan veya elif okunan ye harfinin bulundu u kelimelerin ö retimine yer verilmi tir.

Örnek: davâ, fetvâ, urâ, taalâ, Musa, mevlâ .

ö'ale, ilaö harf-i emsiye tamlamalar,n,n ö retimine yer verilmi tir.

Örnek: alessabah, alessaviye, aleddevam, alettafsil, ilessemâ, ilazzemân, alettakdir, alettahkik.

ö'ale, ilaö harf-i kameriye tamlamalar,n,n ö retimine yer verilmi - tir.

Örnek: alelumûm, alelgafle, alelinfirâd, ilelahir, ilelahad (s. 34-35).

h, vav elif harflerinden olu an hâ olarak okunan kelimelerin imlâ-s,na yer verilmi tir. Örnek: hâhi , hâher, hâh, hânende, hâb.

Kelimenin sonunda öelifö bulunan ama öyeö okunan imlâ özelli ine de inilmi tir. Örnek: havî (s. 36-37).

2.4. Kolaydan Zora, Basitten Karma , a lkesi

E itimde çocu un durumunu göz önüne almak gerekir. Zihin, önce kolay ö renebilece i bilgileri al,r. Kolay edinebilece i bilgilerin üzerine zor olanlar, in a eder.

öÇocuk olgunla t,kça, bildiklerine gördüklerini ve gördüklerine bildiklerini ekleme i inde gittikçe daha becerikli, daha yetenekli hâle gelmektedir. Kar ,la t,klar,ndan ç,kard, , anlamlar zamanla zenginle -mekte ve geçmi ya ant,s,n,n bunda rol oynad, , görülmektedir.ö (Jersild 1987: 506-507).

E itim ve ö retim bir süreçtir. Bu süreçte ö retilecekler basitten karma- , a do ru olmal,d,r. Önce ö rencinin anlayabilece i basit bilgiler verildikten sonra karma ,k bilgiler verilmelidir. Bu, e itimin genel kural,d,r. Alfabe kitab,n,n genelinde bu ilkenin hâkim oldu unu söylemek mümkündür.

Metinler haz,rılan,rken ilk önce ö rencilerin rahatla çözümlenebilece i, k,sa cümleler verilmelidir. Ö rencilerin seviyeleri geli tikçe

daha karma ,k ve uzun cümlelere yer vermek yerinde olur. Alfabe kitab,-n,n genelinde bu ilkenin hâkim oldu unu söylemek mümkündür. Kitab,n metinlerden olu an hikâyeler bölümündeki s,ralama bunu aç,kça ortaya koymaktad,r. Örnekler:

Hikâyeler K,sm,

R,za terbiyeli bir çocuk oldu u için hocam,z onu çok seviyor. Ya-lan söylemek ay,pt,r. yi olmak güzel olmaktan âlâd,r. Memi güzeldir lâ-kin terbiyesiz oldu u için onu kimse sevmez. Âdil güzel de ildir, fakat us-lu ve terbiyelidir. E er iyi çal, ,r isem pederim bana bir saat verece ini vaat etti. Lâkin ben saat için çal, ,acak de ilim ancak ö renmek için çal,-aca ,m. Çal, ,kan adam asla aç kalmaz. Tenbel olma çal, . (s.18-19).

Haftan,n Yedi Günleri

Aziz çocuklar,m yar,n Cuma günüdür. Bütün günü ebeveyninizin yan,nda geçirip istirahat edeceksiniz. Sak,n yaramazl,k etmeyiniz. Cu-martesi günü yeniden buraya gelip çal, ,maya ba layacaks,n,z. Cumarte-sinden sonra Pazar sonra Pazartesi sonra Sal, sonra Çar amba sonra Per embe ki o da haftan,n son günüdür. te hafta yedi günden ibarettir: Cuma, Cumartesi, Pazar, Pazartesi, Sal,, Çar amba, Per embe. (s.20).

Celâl

Arifân o lu Celâlâ gördüm bir paras, yokmu yaln,z etme i var çorab, yokdur biçâre ç,plak ayak geziyor.

Vâh ne kadar ac,d,m.

Ona sokakta rastlad, ,m vakit çok merak ettim.

Bir çift çorap als,n diye be kuru verdim.

Âferin o lum bu fakirin hakk,nda etti in iyilikten pek memnun ol-dum. (s.21).

Hayvânât

At,n kaç aya , var?

At,n dört aya , vard,r.

Öküüz, köpek, kedi, keçi ve koyunun dahi dört aya , vard,r.

Dört ayakl, olan hayvanlara (çâr-pâ) derler.

Tavuklar,n kaç aya , var?

Tavuklar,n iki aya , var.

Ördek, güvercin, serçe ve horozun ve has,l, bütün ku lar,n iki aya , vard,r.

ki ayakl, hayvanlara (du-pâ) derler.

Bal,klar,n kaç aya , vard,r?

Bal,klar,n aya , yoktur, bal,klar yürümezler ku lar havada uçtuk-lar, gibi bal,klar da suda yüzerler. (s.21-22).

Ba

Bir gün bir k,z ba ,n, budamakta olan bir ba ç,vana ÷Vâh biçare ba a l,yor bak,n ne kadar incitiyorsunuz hain buday,nca b,ça ,n,zla cerh ediyorsunuz.ödedi. Ba ç,van da cevap olarak: ÷Kasavet çekmeyin k,z,m bu gün ba a l,yorsa mukabilinde gayet güzel ve külliyeli meyveler verecektir.ö dedi. (s.24).

At ile Merkep

Köylünün biri at ve merkeple ehre gider iken merkep gayet yüklü oldu u halde at hiçbir ey ta ,m,yor idi. Merkep ata hitaben dedi ki ÷Ar-kada ,m rica ederim ölmemi arzu etmez isen yükümün bir k,sm,n, al.ö At da cevap olarak : ÷Yoluna devam et de beni usand,rma.ö dedi.

Bunun üzerine merkep sükût edip yoluna devam etti lâkin yorgun-lu undan yere dü üp vefat etti.

Derhal sahibi merkebin yükünü at,n üzerine tahmil ettikten sonra le ini dahi yükletmi tir. (s.24-25).

Merhametli Birader

Fakir delikanl,n,n biri gayet hasta idi. Peder ve validesi pek mah-zun idiler.

Sekiz ya ,nda bulunan küçük biraderi ebeveyni bu kadar mukadder olduklar,n, görünce a lamaya ba lad,.

Sonra odan,n bir kö esine giderek: ÷Allahø,m biraderime merha-met edip s,hhat iade bulununuz. Öldürecek iseniz evvel beni öldürünüz zi-ra biraderim büyük ve kuvvetlidir peder ve validesini besleyecek. Lâkin ben zay,f ve küçü üm onlara da hiçbir ey yapamam.ö diye Cenab-, Hakkøı dua etmekteydi.

Peder ve validesi çocu un bu sözlerini i itince daha ziyade a la-maya ba lad,lar.

Lâkin iki gün geçer geçmez ebeveyni ziyadesiyle mesrur olmu lar zira Cenab-, Hakk çocu un büyük biraderi hakk,nda etmi oldu u duay, kabul etmi tir. (s.26).

Yukar,daki örneklere dikkat edildi inde kolay ve k,sa cümlelerden olu an ve çocu un yak,n çevresiyle ilgili metinlerin yer ald, , görülecek-tir. Metinlerin sonlara do ru kelime ve cümle uzunlu u aç,s,ndan zorla -t, , ortadad,r.

2.5. Dil le Birlikte Kültürün Verilmesi İkesi

İleti imde yer alan her kelimenin ardında bir kabuller dünyası, yer almaktadır. *Önsan, içinde ya ad, , toplumla karışık, etkilenmeye dayalı, balar kurar. Bu balar maddi ve manevi tercihlerdir ki, hepsi birden müterek kabuller olarak karışık,zaç,karışık.*(Tural 1991: 44). Bu kabuller, kelimenin ait olduğu toplumun kültürünün bir parçasıdır. Özellikle deyimler ve atasözleri çok iyi öğretilmelidir. Çünkü günlük kullanımda deyimlere ve güzel sözlere çok fazla yer vermekteyiz. Yabancı, biri, Türkçedeki deyimleri iyi kullandığında insanlarla çok daha rahat iletişim kurabilmektedir. Burada önemli olan, kelimelerin hangi metinlerde ne şekilde kullanıldığıdır. Ya antlardan kopuk olarak dil öğretilmeye kalkılırsa o zaman ne dil ne de kültür tam olarak öğretilir. Yabancı, öncelikle insanın genel değerleri, ortak yönleri üzerinde Türkçe öğretilmeye başlamak gerekir. Bu kitapta da Türk milletinin sosyal yaşamında sıkça kullanılan, sözlere yer verilerek dile birlikte kültür de öğretilmeye çalışılmaktadır:

- 1- *Hikmetin ibtidası, Allah korkusudur.*
- 2- *Sen sana yardım et ki Allah da yardım olsun.*
- 3- *Bu gün görebileceğin iyiyarın bırakma.*
- 4- *Tenbellik ile işsizlik fakrı zaruret kapısını anahtar,dır.*
- 5- *Başlanım, işiyar, olmu gibidir.*
- 6- *Bahçeyi sulamak için ya muru bekleme.*
- 7- *Yılık eden daima mesuttur.*
- 8- *Parmağınla kimseyi gösterme.*
- 9- *Az bilen adam çok söyler, çok bilen adam az söyler.*
- 10- *Biçârgândan hiçbir vakitte zevklenmemelidir.*
- 11- *Hainlerin asla dostlar, olmaz.*
- 12- *Sabır, cennetin anahtar,dır. (s. 24-25).*

Sonuç

Günümüzde Yabancı,lara Türkçe öğretilimi her geçen gün daha büyük önem kazanmaktadır. Geçmişten günümüze bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların günümüzde, ,naç,karışık,mas, ve eserlerdeki ortak noktaların belirlenmesi yapılacak yeni çalışmaların da ,k tutacaktır. Yukarıdaki örnek metinlerde de görüldüğü gibi 1308 (1892)de Fransızca konuları anlatacak Türkçe öğretilmek amacıyla yazılan bu kitapta, sosyal yaşam alanları, metinler aracılığıyla kavratılmaları, önem verilmiştir. Bu kitap Alyans

Mekteplerinde okuyan ö rencilere yönelik olarak hazırlanmış, , için ve özellikle ilkokuma yazma amaçlı, ,ndan, do al olarak okul hayatına ve ö rencilere gerekli olan bilgilere yer verilmiştir. Ayr,ca, çocukların ya , dikkate alınarak hayvanlar ve insanlar,ın onlarla ili kileri gibi konular da söz konusu edilmiştir. *ÖBu gün görebilece in i i yar,na b,rakma.ö, öAz bilen adam çok söyler, çok bilen adam az söyler.ö* gibi atalar,m,z,ın söyledi i güzel sözlere yer verilerek ki i ve toplum ya am,ındaki önemli hususlara da de inilmiştir. Bu da bizi yabancı,lara Türkçe ö retiminde dil ile birlikte kültürün de verilmesi gerekti i ilkesine ula tırmaktadır. Dil ö retiminde hedef kitleye görelilik ilkesinden hareketle hazırlanan bu kitap gibi ayn, dönemde Yunan ve Almanlara Türkçe ö retmeye yönelik ba ka elifba kitaplar, da mevcuttur. Ka garl, Mahmut da *Divanu Lûgati't Türk* adlı eserini Araplara Türkçe ö retmek için yazmış, ve eserini yazarken Arapça,ın ses özelliklerini göz önünde tutmuş tur. Günümüzde de hem de i ik milletlerden ki ilerin bir araya geldi i ortamlara yönelik hem de özel olarak belirli milletlere hitap eden, öYabancı,lar için Türkçe Ö retimiö kitaplar, hazırlanmalıdır. Bunlar yapılrken öncelikle Türk kültürünün do ru bir biçimde aktarılmalı, , metinlere yer verilmelidir, çünkü her dil kendi mantı, , içinde ö retilir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Hüseyin (2001), *Türk E itimcileri I*, MEB Yayınlar,, İstanbul.
- BAYRAKTAR, Nesrin (2002), öYabancı,lara Türkçe Ö retiminin Tarihsel Gelişimiö, *I. Uluslararası, Çanakkale-Truva Dil E itimi ve Okul Gelişimi Sempozyumu* 22-25 Haziran 2002.
- B NBA IO LU, Cavit (1981), *Özel Ö retim Yöntemleri*, Binba ,o lu Yay,nevi, Ankara.
- BOZKURT, Fuat (2005), *Türklerin Dili*, Kap, Yayınlar,, İstanbul.
- DEM RCAN, Ömer (1990), *Yabancı,-Dil Ö retim Yöntemleri*, Ekin E itim Yay,nc,l,k ve Da ,t,m, İstanbul.
- DEM REL, Özcan (2004), *Yabancı, Dil Ö retimi*, Pegem A Yay,nc,l,k, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (2000), *Türkçe El Kitab,, Akça Yayınlar,, Ankara.*
- GÜRCÜ, Selim (1308) *Elifbâ-y, Osmânî (Ecnbîlere Mahsus)*, Kasbâr Matbaas,, Bâb-, Âli Caddesinde Numara: 25, İstanbul.
- JERSILD, Arthur T. (1987), *Çocuk Psikolojisi*, (çev: Gülseren Günçe), S Yayınlar,, Ankara.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla (1999), *Ö retimde Planlama ve De erlendirme*, 10.Bask,, Alk,m Yayınlar,, Ankara.
- AHBAZ, N.Kemal, (2005), *Tanzimat'tan Cumhuriyet'ın İlk Yıllarına Kadar (1839-1928) Türkiye'de İlkokuma Ve Yazma Ö retimi*, (Gazi Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmam, Doktora Tezi), Ankara.

TOPARLI, Recep vd. (1999), *El-Kavaninüð-Külliyeye Li- Zabtið-Lügatið-Türkiye*, TDK Yay,nlar,, Ankara.

TURAL, Sad,k (1991), *Zaman,n Elinden Tutmak*, Ecdâd Yay,nlar,, Ankara.